

NKA 15/17 Orienteringssaker
Saksdokument: Reformasjonsmarkeringen 2017

---

1. Reformasjonsmarkeringen 2017
2. Brobyggerprisen 2017
3. Kirkeuka for fred i Israel og Palestina
4. Filmseminaret den andres ansikt 2017
5. Tyske kirkedager 2017
6. NKA årsmøte 2018: 9.-11. mars

Orientering om sakene NKA 15/17, 2-6 vil bli gitt muntlig på årsmøtet.

Forslag til vedtak: Årsmøtet tar sakene til orientering.

REFORMASJONSMARKERINGEN; NOEN ARRANGEMENTER

31. oktober 2017 er det 500 år siden Martin Luther offentliggjorde de 95 tesene mot kommersialisering av avlat. Dette blir regnet som starten på det som utviklet seg til den lutherske reformasjonen. I 2017 vil ulike kirkesamfull over hele verden markere hendelsen på ulike måter. Innen Den katolske kirke markeres også dette året, men foreløpig er ikke programmet offentliggjort.

Her er en oversikt over noen arrangementer i forbindelse med reformasjonsjubileet 2017.

1. Luther og De Andre. Et seminar i regi av Norske kirkeakademier

Tid: 17. oktober 2017

Sted: Kulturkirken Jakob

I forbindelse med reformasjonsmarkeringer vil Norske kirkeakademier arrangere konferansen Luther og De Andre. Tema er hvordan utviklingen av nasjonalstaten etter reformasjonen utviklet seg mot religiøs og konfesjonell enhet, etter prinsippet Cuius regio, Eius religio (Fyrstens tro skal være folkets tro), og hvordan dette ble brukt til å ramme religiøse minoriteter. Hvordan minoriteter ble definert som De Andre (Otherness), og definert til samfunnets randsoner. Vi vil se på de teologiske, politiske og historiske røttene, og hvordan dette er kommet til uttrykk særlig de siste 100 år. Stikkord er makt og avmakt, minoritet, majoritet, stat og kirke, kongemakt og teologisk begrunnelse.

Vi vil se på minoriteter som jødene, urfolk, LHBT og muslimer, hvordan de opplever å bli definert som Den Andre, deres arbeid for konfrontasjon og forsoning, og hva det gjør med enkeltmennesker og grupper.

1. bolk: Luther og De andre

- Tarald Rasmussen: Luther og De andre - hegemoni og makt, bruk av Luther overfor minoriteter etter reformasjonen
- Bente Engelsen: Luther og øvrigheta
- Pdraig o Tuama: Makt og majoritet, forsoning
- Knut Vollebæk: Minoriteter i Europa og Norge i dag

2. bolk: En vei videre?

- Tarald Rasmussen: Hvilken arv er vi fortsatt bærere av? Må vi kvitte oss med tankegods hos Luther?
- Anne Sender: Den andre til evig tid? Dilemmaer, erfaringer og refleksjoner
- Amina Sahan: Den andre til evig tid? Dilemmaer, erfaringer og refleksjoner
- Anne Pattel Grey: Reconciliation: church and power
- Cora Alexa Døving: Forsoningsprosesser

2. Temagudstjenester i Den norske kirke

Sammen med andre lutherske kirke i alle verdensdeler har Den norske kirke valgt å sette søkelys på tema som er svært sentrale for kirkene i dag: Hovedtema er «Nåde», med tre undertema: «Frelsa er ikke til salgs», «Menneske er ikke til salgs» og «Skaperverket er ikke til salgs». Det skal holdes fire temagudstjenester i alle menigheter høsten 2017. Det vil bli utarbeidet ressursmateriale til gudstjenestene.

Alle fire temagudstjenester vil bli overført i NRK radio – fra fire kirker med god geografisk spredning.

Det arbeides med ressursmaterieell til gudstjenestene og studieopplegg for grupper.

Den økumeniske festgudstjenesten i Trondheim på reformasjonsdagen 31. oktober blir et av hovedarrangementene i reformasjonsmarkeringen for Den norske kirke

3. Luther og jødene

Det planlegges en konferanse med tema Luther og jødene 10. november. Konferansen vil bli et samarbeid mellom Holocaust-senteret, Mellomkirkelig råd og Norske kirkeakademier.

4. Økumeniske arrangement, hvor Katolsk forum i Stavanger er medarrangør:

Lørdag 2. september 2017 kl. 9.30.00-15.00:

«Reformasjonen - konsekvenser for kirke og samfunn. Seminar på Utstein kloster»

Foredragsholdere: Professor Tarald Rasmussen, forsker og arkeolog Øystein Ekroll. Andre bidragsytere: Blåseensemble fra UiS, Kantor Ole Hodnefjell fra Rennesøy og Mosterøy menigheter og sr. Anne Bente Hadland fra Katarinahjemmet.

Arr: Utstein Pilegrimsgard, Katolsk Forum i Stavanger, VID Misjonshøgskolen, MUST Utstein kloster.

Søndag 19. november kl. 19.00-21.00, menighetssalen til St. Svithun menighet:

«500 etter Luther – endelig venner igjen?»

Økumenisk samtale om relasjonen mellom den katolske og den lutherske kirken i dag.

Bidragsytere: Generalsekretær i Mellomkirkelig råd, Berit Hagen Agøy og sr. Anne Bente Hadland fra Katarinahjemmet m.fl.

Arr: Katolsk forum i Stavanger og Stavanger bispedømmes reformasjonskomité.

5. Reformasjonsbyen Bergen

I 1526 mottok erkebiskop Olav Engelbrektsson i Nidaros det første av flere klagebrev om lutherske tendenser i Bergen. Det var ikke tilfeldig at Luthers lære fikk grobunn i Bergen, og at hanseatene var ivrige forkjempere for den nye læren. Den lutherske tradisjonen med å synge bordvers spredde seg raskt i de bergenske hjemmene. Etersom «lutheriet» først kom til uttrykk i Bergen, er denne byen ved Bjørgvin bispedømme, utpekt til Norges reformasjonsby i 2017. Byen er vertskap for en større reformasjons-installasjon/utstilling på rundreise til 68 byer i Europa. «The European Roadmap» utstillingen/bussen, ankommer Bergen fredag 3. mars og danner midtpunktet for en 6-dagers Luther-festival – faglig relevant og folkelig

interessant. Lørdag 4. mars åpner den europeiske Reformasjonsutstillinga i en spesiallaget buss. Barn og familier har mye å glede seg til, og det blir opp lagt til frodig folkeliv: «Salmesykling» på trøorgel, interaktiv byvandring - "Finn Luther", "allsalmesang" og jubileumsfeiring på Torgalmenningen og overraskinger rundt hvert hjørne. Teater og aktiviteter for de minste i Barnas katedral.

Hele året 2017 gir dessuten rom for et mangfold av aktiviteter som kan bidra til at reformasjonens mange aspekter synliggjøres og debatteres. Det er en unik anledning til å løfte frem både felles-europeisk og bergensk kirkehistorie og trosliv på en ny og interessant måte – til et nytt publikum.

Eierskapet til Reformasjonsbyen Bergen, som del av Stationsweg 2017, vil ligge hos Bergen Domkirke Menighet, Bergen kirkelige Fellesråd, Bergen kommune og Bjørgvin bispedømme, samlet.

I Luther-festivalen vil det også inngå et folkemøte om protestantisk kirke og misjon 6. mars (se neste punkt), samt at Bispemøtet holdes i Bergen fra samme dag.

Bergen Filharmoniske Orkester og Kor samt Edvard Grieg Kor gir to konserter i Grieghallen 6. og 7. april 2017 i tilknytning til reformasjonsjubileet. De framfører Brahms Ein deutsches Requiem. Solister blir Camilla Tilling og Florian Boesch. Filharmoniens sjefdirigent Edward Gardner vil lede det hele. Brahms tyske rekviem er velegnet som en markering av reformasjonen, idet mye av tenkningen fra Brahms side nettopp var en (luthersk) distansering til den katolske requiem-liturgien, og verket kan ses på som et ekko av Luthers tanke om at tekster og salmer skulle være på morsmålet, tysk.

Lutherfestdagane i Bergen 3. – 5. mars starter fredag kveld med Luthernatt i reformasjonsbyen. Det blir folkeopplysning, samtaler, konserter, salmesang, teater, kunst – og tårnopplevelser m.m.

6. og 7. mars er øremerkt "Luther forskningsdager" med hovedtema:

Kirkekunst/interiør i tiden før og etter reformasjonen.

Hva har protestantisk kirke og misjon hatt å si for samfunnsutviklingen.

Vertskap: Universitetet i Bergen og NLA Høgskolen i samarbeid med VID-Misjonshøgskolen, Samarbeid menighet og misjon, Bjørgvin bispedømme o. fl.

6. Folkemøter: Protestantisk kirke og misjon

Det er liten bevissthet om sammenhengen mellom reformasjonen, statens funksjon og dagens velferdssamfunn. Mange av de verdiene, godene og institusjonene vi i dag tar som en selvfølge, har sitt utspring i reformasjonen og dens konsekvenser, ikke minst i lutherske land: tidlig lese- og skrivekunnskap i historisk perspektiv, offentlig helsevesen og demokratiske strukturer med stor sosial kapital, i kombinasjon med en sterk stat er viktige eksempler. I bunnen av dette ligger en grunnleggende myndiggjøring av enkeltmennesket, bl.a. gjennom reformasjonens poengtering av selv å søke sannhetens kilder (Bibelen) og ikke ukritisk bøye seg for religiøse autoriteter. Dette ble fremmet gjennom nasjonale bibeloversettelser og satsing på lesing og skriving. Denne arven trenger vi en fornyet bevissthet om for å kunne forvalte og videreutvikle den til beste for samfunn på ulike nivå i dagens verden.

Dette er essensen i folkemøtene som følgende har gått sammen om: Mellomkirkelig råd, Samarbeid menighet og misjon(SMM), Digni, Kirkens Nødhjelp, og Norske Kirkeakademier. Foreløpig ser det ut til å gå i orden med slike møter i Bergen 6. mars, Kristiansand 7. mars og Oslo (Litteraturhuset) 9. mars. Gruppa venter på endelig svar fra professor Robert Wooberry fra universitetet i Singapore, som har dokumentert at protestantisk misjon har vært den sterkeste drivkraften i verden de siste 200 årene til utvikling av demokrati, helsevesen, skolevesen og sivilsamfunnet.

Grappa jobber også med en artikkelsamling hvor hovedtematikken ovenfor søkes belyst fra mange ulike perspektiv-faglig solid men populært og tilgjengelig i form.

7. Diakonikonferansen 2017

Diakonikonferansen legges til Trondheim i forbindelse med reformasjonsdagen. Den er berammet til 31. okt. 2017, 09.00 – 1. nov. 2017, 15.00 på Radisson Blu Royal Garden Hotel, Trondheim. Diakonikonferansen er en nasjonal konferanse og arrangeres i samarbeid mellom Kirkens Sosialtjeneste, Kirkerådet, Det teologiske menighetsfakultetet, Høgskolen Diakonova og VID vitenskapelige høgskole.

8. Forestillinger om Nåde

Gjennom seks ulike forestillinger som aktualiserer reformasjonens temaer for barn og unge. Nåde, myndiggjøring og livsmestring er tema kirken ønsker å utforske sammen med barn og unge gjennom prosjektet «Forestillinger om nåde». Kirkerådet har, i samarbeid med Norsk Scenekunstbruk tildelt midler til utvikling av forestillingene. Forestillingene framføres i kirker over hele landet høsten 2017.

Forestillingene:

Størst av alt

Danseforestilling hvor deltakerne må ta et kollektivt valg om å enten fysisk være en del av forestillingen og beholde et utdelt gode, eller gi vekk godet for å se danserne utføre krevende øvelser de åpenbart burde hatt hjelp til. Etter forestillingen blir deltakerne ledet gjennom en diskusjon der de får reflektere over valget de tok.

MARTIN

Kunne en Reformasjon funnet sted i dag? Hvilke vilkår har Nåde i dag? Er Nåde mulig i en uoversiktlig og brutal verden? Gjennom en rekke korte scenedikt vil forestillingen fordype seg i tanker rundt forholdet mellom individ, samfunn og Gud.

Lille-Lene

Lille-Lene er 19 år og vandrer langs en kronglet livsvei og tier om at hun er skyld i morens død. Livet blir en marerittaktig flukt for henne til hun møter en psykisk utviklingshemmet gutt som vet noe om å åpne kirkedøren og om hva som finnes på innsiden. Lille-Lene er historien om det å bli tatt hånd om når en har falt og ikke makter å reise seg, om en Gud som tenker annerledes enn menneskene.

Korfor er det så mørkt her?

Ei kvinne, MO, er på leiting etter tenåringsdotter si. Undervegs møter ho ein gjeng ungdommar og ein mann, BO, som skjuler seg og ikkje vil ha med nokon å gjere lenger. Kan ungdommane hjelpe MO til å forstå kva som har skjedd med dottera? Gjennom dialog og songar blir ulike livsfortellingar rulla ut. MO ber med seg forskjellige ting som kanskje kan kome til nytte.

Barnas bål

Barnas bål tar utgangspunkt i kirkens eget miljøengasjement og oppfordringen til dyptgående reformasjon i holdning og handling. Det er dagens barn og deres barn, som vil bære konsekvensene av vår uansvarlige forvaltning av skaperverket. Forstillingen kaller på de stemmene som ennå ikke er hørt. Kan vi få det unge publikummet til å formulere sine egne teser, for å kreve en dyptgripende reformasjon hos dagens ledere?

Jakob – veien hjem er lang

Han lurte broren sin og rømte landet. Han sloss med Gud og brukte et helt liv på å komme seg hjem.

Jakob er en mann av vår tid. Jakobs liv er himmelropende. Hans gjenforening med broren Esau gir oss et gripende bilde av hva nåde er. I en intens og medrivende time gir forteller Helga Samset og trompetist Jonas Kilmork Vemøy liv til Jakob.

9. Nåde er

Hva betyr nåde i vår tid?

Hva skjer med oss når vi begynner å snakke om nåde?

Hvordan snakke om nåde i det offentlige rom?

I Norge er «nåde» valgt som kjerneord for reformasjonsmarkeringen i 2017. Bibelen forteller om menneskers møte med en nådig Gud. Fortellingene bidrar til livstolkning og livsmestring også for oss i dag. For å sette nåde på dagsorden i lokalsamfunnet, er det utviklet forslag til et arrangement med tema Nåde er. Målet er å bidra til en samtale mellom unge voksne om nåde. Litteratur, film eller scenekunst kan være utgangspunkt for en slik samtale.

Det er utviklet et ressursdokument til inspirasjon for å gjennomføre arrangementet Nåde er, dette ligger tilgjengelig på <http://kirke18-30.no/nade-er/>

10. Norsk hymnologisk forening

Hva med et foredrag om Luther og salmediktning? 14 toppskolerte salmespesialister står klare til å rykke ut – betalt av Norsk hymnologisk forening. Tilbudet fra Norsk hymnologisk forening bringer en viktig dimensjon inn i reformasjonsmarkeringen. Nemlig Luthers betydning for at salmeskatten vår. Han gav sangen og musikken en sentral plass i menighetsfellesskapet, og bidro til at salmediktningen på morsmålet grep om seg. Nå kan ditt kirkeakademi få besøk av en av Norges fremste hymnologer. I anledning Reformasjonsjubileet 2017 presenterer Norsk hymnologisk forening et unikt foredragstilbud: Med salmen som utgangspunkt tilbys 14 foredragsholdere fra hele landet til foredrag om Luther og reformasjonen. Som arrangør betaler man kun for reise og opphold for foredragsholderen.

Her er de 14 foredragsholderne:

Anders Aschim, Einar Bjorvand, Jan Terje Christoffersen, Sindre Eide, Ivar Jarle Eliassen, Sjur Atle Furali, Åge Haavik, David Scott Hammes, Stig Wernø Holter, Kristian Paulsen, Eyvind Skeie, Sindre Skeie, Jan Ove Ulstein, Vigdis Berland Øystese

<https://kirken.no/nb-NO/reformasjon-2017/nyheter-om-reformasjonsmarkeringen/topphymnologer-med-luther-tilbud/>

11. Teologisk fakultetet, Universitet i Oslo

Teologisk fakultetet, Universitet i Oslo har mange arrangementer, produksjoner osv i forbindelse med reformasjonsmarkeringen.

Her er lenke:

<http://www.tf.uio.no/om/reformasjonsjubileet/index.html>

12. Samisk kirkeråd

Samisk kirkeråd arbeider med spørsmål knyttet til samisk oversettelse av Bibelen, sett i relasjon til betydningen av Luthers oversettelse av Bibelen til hverdagstysk.

13. Olavsfestdagene

Olavsfestdagene er Norges største kirke- og kulturfestival. Festivalen ble etablert i 1963, og er en nasjonal feiring av Olsoktradisjonen og Olavsdyrkinga. Festivalen er sentrert rundt Nidarosdomen som internasjonalt pilegrimsmål og nasjonalhelligdom. Festivalens arrangement inneholder konserter i alle sjangre, utstillinger, barneprogram, gudstjenester, kurs og mesterklasser, pilegrimsvandringer, foredrag, og et historisk marked.

Under Vestfrontmøtene skjer aktuelle og viktige debatter.

Olavsfestdagene i 2017 vil bli sterkt preget av reformasjonsmarkeringen. Tema for OFD 2017 er Idol. Det vil være ulike arrangementer knyttet til både Luther og reformasjonen.

Dato: 28. juli – 5. august

14. Medlemsakademier

Mange av medlemsakademiene har planer i forbindelse med reformasjonsmarkeringen. Det vil bli svært mange foredrag, konserter, filmvisninger.

- I uke 44 er den årlige Tromsø internasjonale kirkefestival, som drives av TKA. Dette faller sammen med høydepunktet i reformasjonsmarkeringen i bispedømmet. Tromsø kirkeakademi står sentralt i planlegging og gjennomføring av reformasjonsmarkeringen i Tromsø, og dermed i stiftsbyen i Nord-Hålogaland bispedømme.

Nordnorsk Opera- og symfoniorkester vil ha en egen konsert i Domkirken denne uka, med framføring av Mendelssohns reformasjonssymfoni.

- Ringerike kirkeakademi arbeider med å få oversikt over lokal reformasjonshistorie, som utgangspunkt for et arrangement i 2017.

15. Austrått

Reformasjonsprosjektet - Austrått 1537 er etablert av Ørland kultursenter.

1. april 1537 flyktet erkebiskop Olav Engelbrektsson ut Trondheimsfjorden. Flere år med tronstridigheter i Danmark-Norge kombinert med allmenneuropeiske religionsbrytninger, hadde dratt erkebiskopen inn i en maktkamp han til slutt tapte. Erkebiskopens ferd fra Nidaros markerte derfor slutten for den katolske kirkes tid i Norge. Olav Engelbrektsson var imidlertid ikke ferdig med sitt politiske spill. Som sin siste kjente gjerning på norsk jord gikk erkebiskopen og hans menn i land på Austrått på Ørland. Her plyndret de herregården til

Norske kirkeakademier
Årsmøte
Sanner Hotell, Gran
17. - 19. mars 2017

adelskvinnen Ingerd Ottesdatter, en kvinne som i årene fram mot reformasjonen hadde framstått som en av erkebiskopens fremste motstandere. Denne mektige kvinnen og hennes rolle i det politiske spillet i reformasjonsårene er utgangspunktet for vår interesse for reformasjonen og bakgrunnen for at Ørland kultursenter har etablert Reformasjonsprosjektet - Austrått 1537.

Ørland skal med utgangspunkt i fru Inger rolle i det politiske spillet i reformasjonsårene, bygges opp som et nasjonalt markeringssted for protestantismens innføring i Norge. Gjennom dette ønsker de å belyse en brytningstid i landets historie og skape en økt bevissthet rundt den lutherske arv.